

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН З ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ

І. В. Абрамова, к. е. н, доцент
Житомирський національний агроекологічний університет

Розглянуто особливості діяльності кооперативних організацій в аграрному секторі економіки України. Узагальнено принципи, закономірності та тенденції державної підтримки сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в провідних країнах світу. Обґрунтовано основні напрями державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні.

Постановка проблеми. Україна вже мала власний досвід втілення концепції державного керівництва розвитком кооперації. Держава як власник майна і суб'єкт управління приймала директивні рішення, обов'язкові для виконання усіма учасниками аграрних відносин. Безпосереднє втручання держави у діяльність сільськогосподарських товаровиробників протягом тривалого часу унеможливлювало розвиток кооперативних процесів в сільському господарстві України.

За ринкових умов державне втручання у діяльність сільськогосподарських товаровиробників поступово змінилося державним регулюванням на демократичних засадах. Однак на сучасному етапі взаємовідносини держави та кооперативних організацій є недостатньо обґрунтованими, а напрями державної підтримки розвитку сільськогосподарської кооперації не є чітко визначеними. У зв'язку з цим, вивчення та адаптація зарубіжного досвіду державної підтримки розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації набуває особливого значення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Системні дослідження теорії та практики функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів знайшли відображення у працях В. Зіновчука. Ґрунтовні дослідження феномену кооперації, її теоретичних засад і закономірностей розвитку, в тому числі зарубіжного досвіду функціонування кооперативних організацій, здійснив Г. Черевко. Над проблемами розбудови кооперативного руху в Україні працювали В. Гончаренко, Ф. Горбонос, О. Крисальний, М. Малік, Л. Молдаван, Н. Павленчик та ін.

Однак наразі взаємовідносини держави та кооперативних організацій не є чітко визначеними, а зарубіжний досвід недостатньо вивченим та адаптованим до вітчизняних умов, що обумовлює необхідність проведення окремого дослідження у зазначеному напрямі.

Мета та методика дослідження. Метою дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування основних напрямів державної підтримки розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації з урахуванням зарубіжного досвіду.

Теоретичний аналіз порушених в дослідженні питань було здійснено за загальнометодологічною схемою системного підходу, відповідно до якої у всякому явищі, що розглядається, обґрунтовуються чинники його системної цілісності, структурно-функціональної організації, інтеграції в систему більш високого порядку. Для вирішення окремих завдань використовувалися: абстрактно-логічний метод, метод синтезу, метод порівняльного аналізу, метод аналогії тощо.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» (1997 р.) відкрив можливості для сільськогосподарських товаровиробників у створенні своїх власних, повністю ними контрольованих структур агробізнесу, а ст. 32 цього Закону безпосередньо визначила характер взаємовідносин між державою та сільськогосподарськими кооперативами. Згідно вказаної статті «державою гарантується дотримання прав і законних інтересів кооперативів та їх членів, максимально сприяє розвитку і зміцненню господарської самостійності кооперативів», проте чітких кроків у цьому напрямі так і не було зроблено [5, с.7].

Так, «Програма розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на 2003-2004 рр.» не була профінансована бюджетними коштами. Постанова Уряду «Про затвердження Державної цільової програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 р.» після часткового фінансування, була визнана такою, що втратила чинність постановою Кабінету Міністрів України «Про скорочення кількості та укрупнення державних цільових програм». В Україні і досі відсутній єдиний напрям і чітка стратегія у питаннях розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації.

У такому контексті особливого значення набуває досвід країн з розвинутою ринковою економікою. Адже світова практика вже напрацювала механізм державного регулювання і підтримки діяльності кооперативних організацій (табл.).

**Зарубіжний досвід державної підтримки
сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів**

США	Найважливішим інструментом державної політики щодо кооперації є кооперативне законодавство. Практикується широке застосування кредитної форми підтримки доходів фермерів шляхом здешевлення процентної ставки за кредит, відшкодування певної частки кредиту державою, звільнення від сплати боргу в перші роки після одержання позики, продовження строку повернення кредиту. Держава здійснює наукове й інформаційне забезпечення діяльності кооперативних організацій, готує кваліфіковані кадри, сприяє впровадженню науково-технічного прогресу у фермерських кооперативах.
Канада	Діє програма Уряду «Ініціатива з розвитку кооперативів», яка реалізується у партнерстві з кооперативним сектором. Успішні заявники в рамках цієї програми можуть отримати фінансування у розмірі 75000 дол. Дана програма включає компоненти: дорадчих послуг, які забезпечують кооперативну галузь доступом до професійних і технічних послуг, необхідних для успішного відкриття та посилення кооперативу; розвитку досліджень і знань, який полягає у заохоченні досліджень та поширенні проектів з кооперативних питань; інноваційні кооперативні проекти та ін.
Німеччина	Встановлення певного рівня заготівельних цін, дотування експортних поставок, обмеження виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції і стимулювання розвитку сільських територій. Держава фінансово допомагає офіційно зареєстрованим кооперативним об'єднанням та їх спілкам протягом п'яти років. У перший рік розмір фінансової допомоги кооперативним організаціям становить до 3 % виручки від продажів кооперативу, у другий – 2 %, в третій, четвертий і п'ятий – до 1 %. Сума субсидій при цьому не повинна перевищувати в перший рік 60 %, в другий – 40 %, в третій, четвертий і п'ятий – 20 % адміністративно-управлінських витрат кооперативу (включаючи кошти для одержання консультацій і для контролю за якістю одержаної продукції). За умови дотримання всіх пунктів договору об'єднання виробників у продовж перших семи років одержують від держави цільову фінансову допомогу на капіталовкладення, яка не повинна перевищувати 25 % інвестиційних витрат.

Польща	Питання підтримки кооперативів й інших об'єднань виробників регулює Закон «Про групи виробників та їх об'єднань». Кооперативи сільськогосподарських виробників можуть сподіватися на фінансову допомогу коштами, які призначені на організацію і підтримку їх адміністративної діяльності в перші п'ять років від дня адміністративного рішення, яке б підтверджувало кооперативам законодавчо визначені умови. Кооперативи оформлюють відповідні документи на фінансову допомогу, яка може максимально виплачуватися 5 років від дня видання рішення через фельдмаршала.
Франція	З розширенням сфери діяльності і функцій кооперативи одержали доступ до участі у багатьох програмах, які фінансуються бюджетами різних рівнів, зокрема, підтримка виробництва біопалива кооперативними заводами; фінансова підтримка придбання устаткування, безпечного для навколишнього середовища; підтримка дій по підвищенню якості кооперативної продукції; фінансова підтримка соціальних акцій кооперативів (доставка дітей до школи, утримання кооперативних садочків тощо) та ін.
Країни Північної Європи	Діє урядова політика заохочення кооперативного руху. З метою розширення виробництва окремих видів аграрної продукції держава може призупинити виплату кооперативних податків, виділити прямі субсидії, що використовуються як тимчасові заходи для стимулювання виробництва. Держава надає кооперативам кредитну допомогу в модернізації сільськогосподарського виробництва, купівлі землі, ремонті виробничих приміщень, будівництві доріг, придбанні техніки.

Джерело: узагальнено [1–6].

Досвід країн з розвинутою ринковою економікою свідчить про різноманітність форм державної підтримки розвитку кооперації та її виключно важливу роль у забезпеченні ринкової рівноваги і збільшенні можливостей економічного вибору для сільськогосподарських товаровиробників.

Висновки.

1. Встановлено, що основними важелями державної підтримки кооператорів у провідних країнах світу є регулювання цін на сільськогосподарську продукцію через різні механізми з метою забезпечення сільськогосподарським товаровиробникам нормальних умов господарювання в роки з несприятливою для них кон'юнктурою ринку;

антимонопольне та податкове регулювання, спрямоване на стимулювання розвитку кооперативних організацій; обмеження обсягів виробництва з метою недопущення перевиробництва продукції; широке застосування кредитної форми підтримки шляхом здешевлення процентів і відшкодуванням або відстроченням платежів основного боргу; фінансова підтримка; наукове, кадрове та інформаційне забезпечення кооперативних організацій, їх соціальна підтримка тощо.

2. Проведене дослідження дає підстави виділити основні напрями формування державної підтримки розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні. Серед них найважливішими є економічна, правова, організаційна, а також соціальна підтримка діяльності сільськогосподарських кооперативних організацій. Економічна підтримка повинна включати економічну свободу, систему економічного регулювання, захист економічних інтересів господарюючих суб'єктів, багатокладність економіки тощо. Правова підтримка передбачає постійне удосконалення кооперативного законодавства відповідно до вимог сільськогосподарських товаровиробників.

3. Організаційна підтримка діяльності сільськогосподарських кооперативів з боку держави є також необхідною умовою на шляху до розвитку кооперативного руху в Україні. Роль держави в цьому процесі повинна бути обмеженою і чітко визначеною. Насамперед, потрібно чітко сформувати структурні підрозділи в органах державної влади і управління, які б відповідали за розвиток кооперації, підготовку кадрів, наукове забезпечення діяльності сільськогосподарських кооперативів, проводили інформаційно-роз'яснювальну роботу.

4. Забезпечення державою соціальної підтримки розвитку кооперації набирає сьогодні винятково важливого значення. Необхідність такої підтримки виникає з наростанням розуміння суспільством доцільності і необхідності сприяння розвитку кооперативного руху у сільському господарстві як форми соціально-економічного захисту товаровиробників і важливого інструменту підвищення їх життєвого рівня та забезпечення прогресу суспільства в цілому. Соціальна підтримка здатна забезпечити розвиток кооперативної ідеї і кооперативних цінностей, соціальний захист пайовиків, забезпечити надійне соціальне обслуговування.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підручник / В. Г. Андрійчук. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.

2. Горбонос Ф. В. Кооперація: методологічні і методичні основи/ Ф. В. Горбонос. – Львів: Львівський державний аграрний університет, 2003. – 264 с.
3. Досвід Канади та країн ЄС у сфері політики підтримки розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації: аналітичне дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pristm.org.ua
4. Зіновчук В. В. Кооперативна ідея в сільському господарстві України і США/ В. В.Зіновчук. – К.: Логос, 1996. – 224 с.
5. Черевко Г. В. Фермерська кооперація в зарубіжних країнах / Г. В. Черевко. – Л.: ЛДСГІ, 1994. – 32 с.
6. Черевко Г. В. Перспективи кооперації в АПК України в умовах інтеграції в Європейський союз [текст] / Г. В. Черевко, Ф. В. Горбонос // Економіка АПК. – 2006. – № 3. – С. 143–147.